

مقدمه

اطلاع‌رسانی و مأخذ‌شناسی یک از خدمات تحقیقی است که هر پژوهش کم و بیش به آن نیازمند است. در حال حاضر در کشورهای توسعه یافته و صنعتی این امر به وسیله کامپیوترهای پیشرفته و یا ساده در سطوح مختلف انجام می‌گیرد. اما در کشورهای کمتر توسعه یافته محققین عموماً متکی به کتابشناسی‌ها و مأخذ‌شناسی‌های هستند که به صورت مکتوب انتشار می‌یابند. بنابراین تهیه و تدوین کتابشناسی یکی از نیازهای تحقیقاتی کشور می‌باشد. در حال حاضر دهها عنوان کتابشناسی درباره موضوعات مختلف در کشور ما انتشار یافته است و به تدریج کتابشناسی‌های تخصصی جدید روز به روز به بازار عرضه می‌شود، ولیکن همچنان در این زمانیه دچار فقر و کمبود هستیم و در بعضی موضوعات کمترین کوشش صورت نگرفته است.

یکی از ویژگی‌های انسانی عصر جدید «تفکر تحلیلی» است، یعنی تبیین و تعلیل امور به نحو سیستماتیک و مبتنی بر روشها و فنون خاص در هر وادی که اندیشه انسان گام نهاده باشد، از مذاقه در امور فیزیکی و ماده بی جان گرفته تا نازک خیالیهای اندیشه در میدان احساس و عاطفه و یا مسایل غامض فلسفی، انسان عصر جدید در پی شناختن و تحلیل کردن و بازشناختن شناختها و تحلیل‌های خود است. از همین روی در کنار هر علمی «علم و دانش‌شناسی» یا «فلسفه عملی» خاص آن شکل گرفته است. و در کنار شاخه‌های مختلف هنر نیز «هنرشناسی‌های مختلف پدیدار شده‌اند. راه آوردهای این دانشها در پیشرفت علوم و اندیشه و معرفت انسانی کمتر از سهم سایر دانشمندان و پژوهشگران نیست، گرچه معرفت‌شناسی و ادبیات‌شناسی بدین صورت قدمت چندانی ندارند.

ادبیات کودک و نوجوان از جایگاه بیشتری در مجموعه کتابها و آثاری که هر روزه در کشور منتشر می‌شود، برخوردار است و بخش وسیعی از آثار منتشر شده متعلق به این حوزه می‌باشد و در کنار سایر حوزه‌های علمی و هنری، علی‌رغم آنکه عمر چندانی از شکل‌گیری و ظهور آن در ایران نمی‌گذرد، توانسته به صد و یا هزار ساله را یکشنبه طی نموده و به صورت مقوله‌ایی چندلی درآید. یکی از نلالهای بایسته ارزیابی و بررسی ادبیات کودک و نوجوان می‌باشد. همان‌طور که می‌توان کودک را از دیدگاه‌های مختلف علمی چون روانشناسی و جامعه‌شناسی و حقوق و... بررسی کرد، ادبیات کودک و نوجوان نیز از همین دیدگاهها قابل بررسی است، به عبارت دیگر می‌توانیم شاخه‌ای از دانش بنام «ادبیات‌شناسی کودک و نوجوان» را توسعه دهیم.

ادبیات‌شناسی ادبیات کودک و نوجوان را می‌توانیم به سه شاخه اصلی طبقه‌بندی کنیم:

- جامعه‌شناسی ادبیات کودک و نوجوان

نعمت الله فاضلی

مأخذ‌شناسی

آثار مربوط به جامعه‌شناسی و روان‌شناسی ادبیات
کودک و نوجوان

با همکاری خانم‌ها: س. علیمردانی و ا. نوروز‌سینکی

- روان‌شناسی ادبیات کودک و نوجوان

- نقد ادبی ادبیات کودک و نوجوان

و هر یک از این شاخه‌ها را می‌توانیم به چندین زیرمجموعه دیگر برآسانس موضوع، گروههای سنی و... طبقه‌بندی کنیم.

تقریباً یک قرن از عمر ادبیات کودک و نوجوان در ایران می‌گذرد و عمدۀ رشد آن متعلق به نیمه‌سده اخیر است و حجم آثاری که در این زمینه منتشر شده است در حوزه‌های مختلف نقاشی، شعر، داستان، تماشتنامه و... فزون از بیست هزار عنوان می‌باشد.^۱ اما متأسفانه در زمینه شناخت این آثار و ادبیات‌شناسی کودک و نوجوان در ایران کوششهای بسیار اندکی صورت گرفته است و تا آنجا که نگارنده یافتم بیش از سه دهه از عمر این‌گونه تلاش نمی‌گذرد. و همین تلاش‌های مختصر نیز غالباً در زمینه نقد ادبی ادبیات کودک و نوجوان بوده است، یعنی برسی ابعاد زیبایی‌شناسی و تکنیکهای هنری آثار، و در حوزه‌های دیگر خصوصاً جامعه‌شناسی ادبیات کودک و نوجوان فقر شدیدی وجود دارد.

به‌هرحال برای آنکه توانسته باشیم وضعیت موجود تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده در حوزه ادبیات‌شناسی کودک و نوجوان در ایران را ترسیم کنیم در بی‌گردآوری فهرستی از مجموعه این آثار شدیم، و تا آنجا که جستجو کردیم این تلاش گامهای اولیه در این زمینه است و بنا بر این خالقی از خلل و نقص نیست و برخی مطالب آثار مربوط به این زمینه ممکن است از قلم افتداده باشد، امیدواریم خواستگان ما را در جریان آثاری که می‌شناسند و در این‌جا عنوان آنها ذکر نشده است قرار بدهند.

قابل ذکر است که در این مجموعه به فهرست کتابها و مقالات و پایان‌نامه‌هایی که به نقد ادبی و هنری کتابها و آثار کودک و نوجوان اختصاص دارند تپوذاخته‌ایم و تنها آثاری را که به تحویل برسی روان‌شناسی و جامعه‌شناسی ادبیات کودک و نوجوان بوده‌اند، فهرست کرده‌ایم.

در برخی موارد به علت عدم دسترسی به اثر توانستیم شناسنامه کامل مأخذ را ذکر کنیم، امیدواریم کتابشناسی توصیفی را همراه یا شناسنامه کامل آثار نقدیم خواستگان تماییم.
«عدم ذکر نام نویسنده بعضی از مقالات به علت مشخص نبودن نام آنها در مأخذ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اصلی است»

۱- فهرست کتابها

و مطاعات فرنجی

۲- فهرست مقالات

و مطالعات فرنگی

مکالمه در هر شماره، بخشی را به
مأخذ‌شناسی، اختصاص خواهد
داد.

ماخذ شامل کتابشناسی،
مقالات‌شناسی و رساله‌های
تحقیقاتی درباره موضوع
ویژه‌نامه خواهد بود.

۳- فهرست پایان نامه ها

۴- فهرست کتابشناسی ها